

UvA-DARE (Digital Academic Repository)

Nederlands Amazonia : handel met indianen tussen 1580 en 1680

Hulsman, L.A.H.C.

Publication date
2009

[Link to publication](#)

Citation for published version (APA):

Hulsman, L. A. H. C. (2009). *Nederlands Amazonia : handel met indianen tussen 1580 en 1680*. [Thesis, externally prepared, Universiteit van Amsterdam].

General rights

It is not permitted to download or to forward/distribute the text or part of it without the consent of the author(s) and/or copyright holder(s), other than for strictly personal, individual use, unless the work is under an open content license (like Creative Commons).

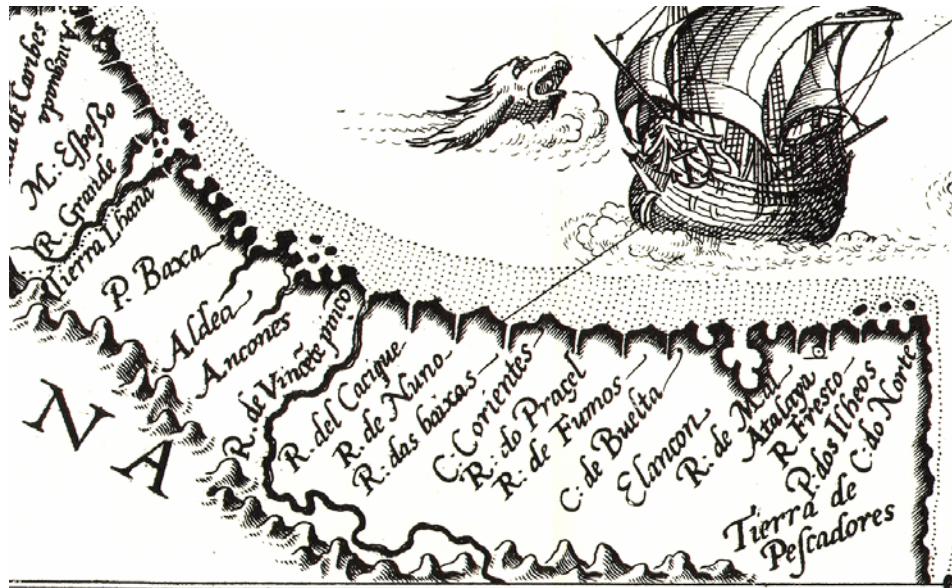
Disclaimer/Complaints regulations

If you believe that digital publication of certain material infringes any of your rights or (privacy) interests, please let the Library know, stating your reasons. In case of a legitimate complaint, the Library will make the material inaccessible and/or remove it from the website. Please Ask the Library: <https://uba.uva.nl/en/contact>, or a letter to: Library of the University of Amsterdam, Secretariat, P.O. Box 19185, 1000 GD Amsterdam, The Netherlands. You will be contacted as soon as possible.

Bijlage B Plaatsen

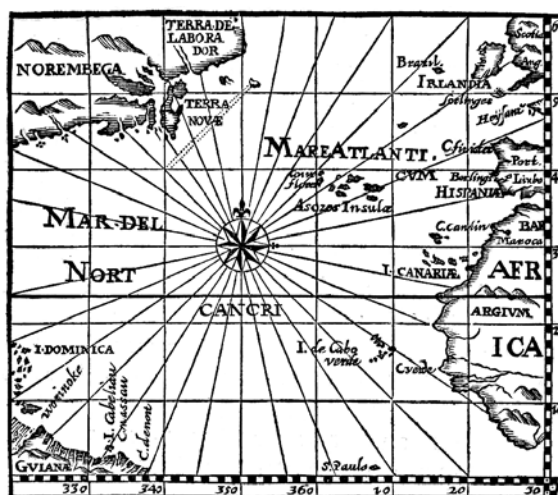
314		Inhoudsopgave Bijlage B plaatsen
315	1	1592 Kaart Plancius
316	2	1599 Kaart Hondius
317	3	1617 Kaart Noord-Atlantisch Cabeliau
317	4	1598 Kaart rivieren Cabeliau
318	5	1598 Tabel rivieren Cabeliau
319	6	NN Kaart Corantijn-Amazone
320	7	NN Kaart Marowijne-Xingú
321	8	NN Detail westelijke Amazone-delta
322	9	NN Details Oiapoque en Cayenne
323	10	1625 Guiana De Laet
323	11	1625 Detail kaart De Laet Suriname
324	12	1625 Tabel plaatsen De Laet
325	13	1625 Detail Amazone-delta De Laet
326	14	1625 Tabel toponiemen Amazonedelta
327	15	1665 Detail kaart Amazone-delta Vingboons
327	16	1627 Detail kaart Xingú Cochado

1. Guiana detail Plancius 1592

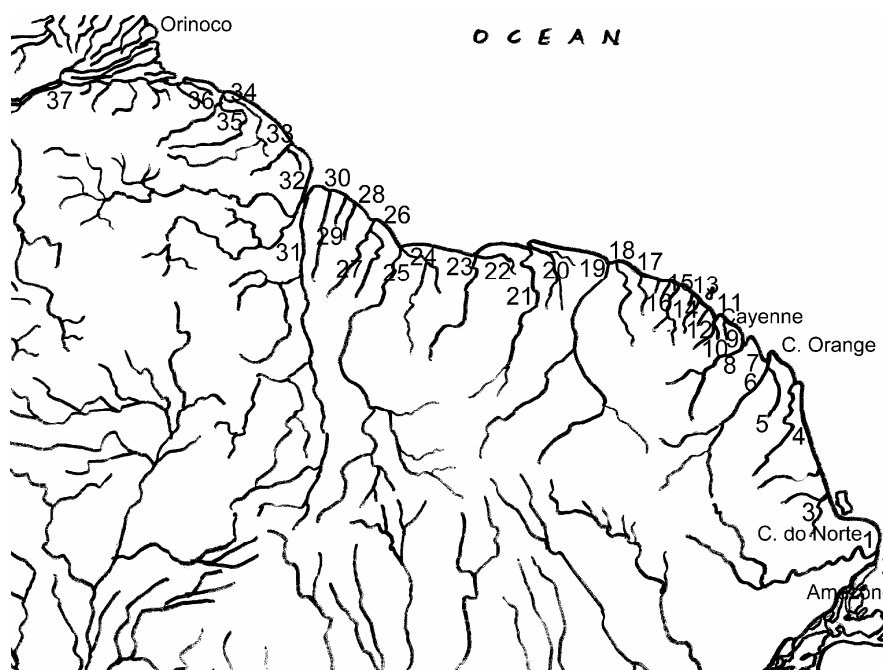
De toponiemen op dit detail van een kaart van Plancius zijn tegenwoordig moeilijk te plaatsen. Cabo do Norte is een van de weinige toponiemen die zich gehandhaafd hebben. De naam Corantijn wordt toegeschreven aan het Spaanse Corientes. Bron: Meridionalis Americae pars [...] / Joannes á Doetechum fecit, [Amsterdam], [1592-1594]. Vervaardiger(s) Petrus Plancius, Joannes/à Doetechum. Signatuur UBA: KZ: O.K. 124. (dank aan UBA voor toestemming)

3. Kaart Noordelijke Atlantische Oceaan in *Rekenkonst* 1617

Kaart van de Atlantische oceaan die Cabeliau publiceerde in zijn *Rekenkonst*. Opvallend is de mythische Indiaanse stad in Noord-Amerika die Norembege genoemd werd. Ook het eiland Brazil ten westen van Ierland in de Atlantische oceaan is opmerkelijk. De I. Cabeliau zijn de Isles du Salut die vroeger Duivelseilanden werden genoemd. (Cabeliau 1617, met dank aan UBA)

4. Kaart Wilde Kust met de belangrijkste rivieren uit het verslag van Cabeliau

De nummers op de kaart corresponderen met de nummers in tabel B 1 (bron: auteur)

5. Tabel B 1 Oroniemen in Keymis, Cabeliau en modern van oost naar west.

Keymis 1596	Cabeliau 1598	Modern	
Arrowari	Aroway*	Araguari	1.
Iwaripoco	Arafioco* +	Ponta do Bailique	2.
Maipari	Maycary*	Amapá	3.
Caipurogh	Cassipoura*	Cacipore	4.
Arcooa	Arrocava*	Arucaua	5.
Wiapoco	Wyapoco	Oiapoque	6.
Wanari	Wanary*	Ouanary	7.
Capurwacka	Apperwacca*	Approuage	8.
Cawo	Cawo	Kaw	9.
Wia	Way	Mahury	10.
Caiane	Cayany	Cayenne R.	11.
Macuria	Macuria	Macouria	12.
Cawroora	Caurora	Kourou	13.
Manmanuri	Mamiamanory	Malmanoury	14.
	Owapary+		
	Pauruma	Paracou	
Cureey	Synamary	Sinnamary	15.
Curassawini	Currassawini	Yivi	
Cunanama	Cunanamae	Counamama	
Uracco	Juraco	Iracoubo	16.
Mawari	Mavary	Organabo	17.
Amonna	Amano	Mana	18.
Marawini	Marawini	Marowijne	19.
Carapi	Carapi+	Cottica	
Chaimawinini	Cammawini	Commewijne	20.
Shurinama	Surynamo	Suriname,	21.
Shurama	Saramo	Saramacca	22.
Cupanama	Coupanama	Coppename	23.
Cussowini	Waycara	Nickerie	24.
Curitini	Curetini	Corantijn	25.
Berbice	Berbice*	Berbice	26.
Wapari	Apari*	Abari	27.
Maicawini	Maychawini*	Mahaicony	28.
Mahawaica	Maheyca*	Mahaica	29.
Demerare	Demirara*	Demerara	30.
Dessekebe	Dessekebe*	Essequibo	31.
Pawrooma	Pauroma*	Pomeroon	32.
Moruga	Moruga*	Moruka	33.
Waini	Wayni*	Waini	34.
Barima	Parymo	Barima	35.
Amacur	Amaconza	Amacuro	36.
Orenoque	Worinoque	Orinoco	37.

De rivieren met * werden niet door Cabeliau bezocht; die met + zijn niet met zekerheid geïdentificeerd.

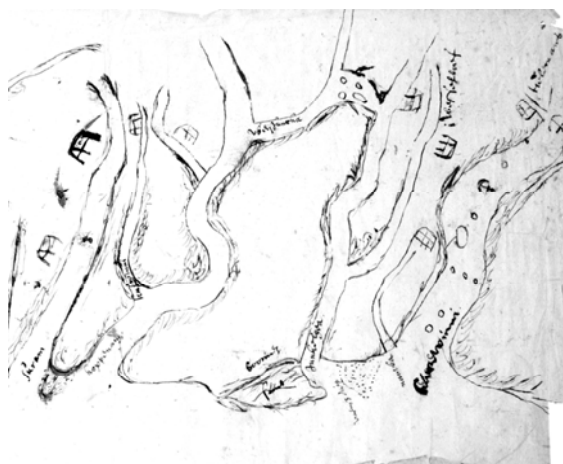
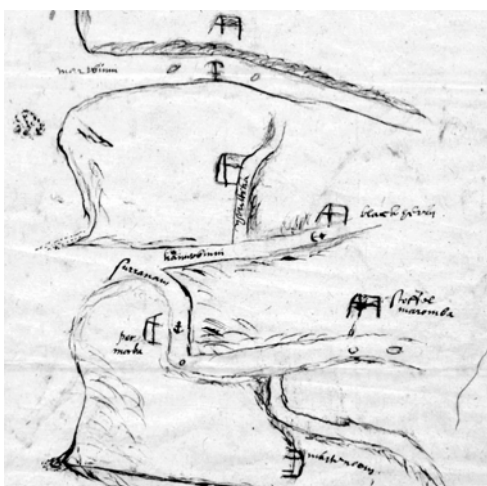
Tussen nummers 14 en 20, is een aantal rivieren weggelaten die secundair geacht werden. Het is wel belangrijk dat veel van deze rivieren vooral in een streek van het tegenwoordige Frans-Guyana liggen waar later geen Nederlandse nederzettingen gedocumenteerd zijn, maar wel Franse.

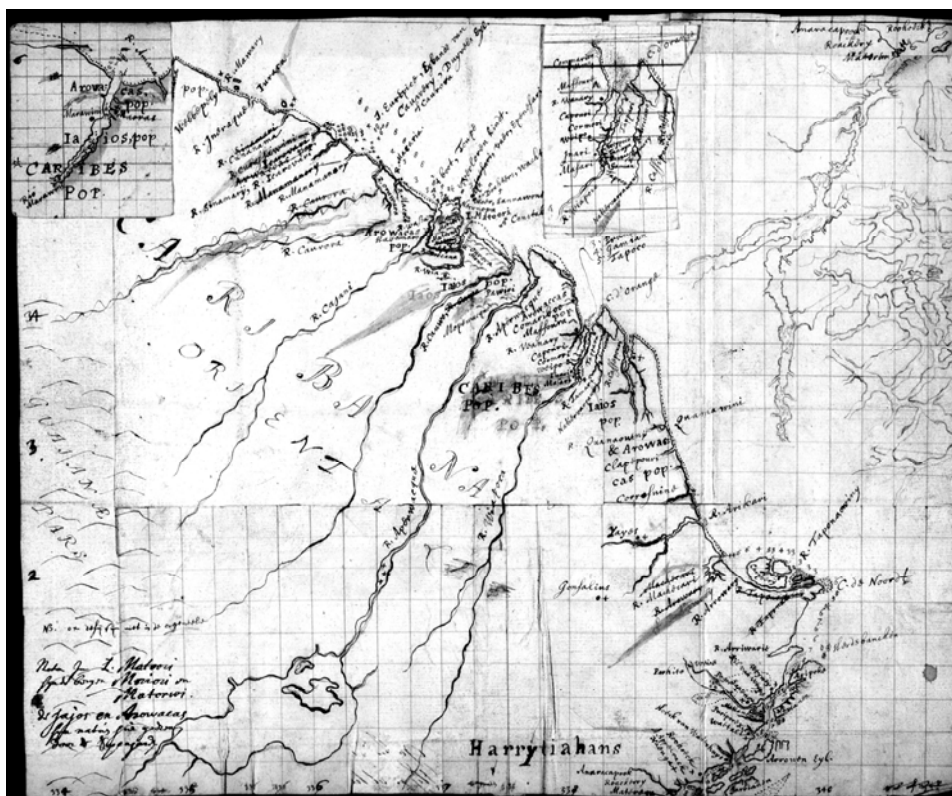
6. De kust tussen de Corantijn en het Canal do Norte NA_4VEL_ 652

De auteur van dit manuscript is onbekend evenals de datum van vervaardiging. De kaart wordt in de catalogus van de collectie 4.VEL beschreven als: Schetskaart van de kust tusschen de rivier Cariwinni (Corantyn) en de rivier Arpocke (Aproeak). 17de eeuw. Manuscript Groot 0.165 - 0.75 EI. (Dank aan het NA voor de toestemming tot publicatie)

De kaart geeft een beeld van de kust van het Canal do Norte tot de rivier Corantijn. Arpocke is een vorm van het contemporaine toponiem Arrepoco in de Amazone-delta en niet de Approuage. De tegenwoordige naam is Ilha do Bailique. (Zie tabel B 3 ff.) Hier is de kaart weergegeven op de voor ons gebruikelijke wijze, met het noorden aan de bovenzijde van de afbeelding. De kaart is echter getekend om gelezen te worden met het zuiden naar de bovenzijde. De kaart toont rivieren met hun namen en huizen, die waarschijnlijk nederzettingen voorstellen. De enige toponiemen van plaatsen zijn Permurba en Maromba. De kaart geeft ook maritieme aanwijzingen zoals ankerplaatsen. Hieronder links een detail van NA_4VEL_652. Bovenaan ligt de Marowijne. Op verschillende plaatsen zijn namen van leggers geschreven. Op dit detail zijn de namen van Blackherry bij de Commewijne, Stoffel bij Maromba aan de Suriname en Marten Oom bij de Para te zien. Het is waarschijnlijk de eerste kaart waar de naam van het tegenwoordige Paramaribo vermeld wordt. Rechtsonder een detail van het gebied tussen de Saramacca en de Corantijn. Rechtsboven de namen van Wessel Loeff bij de Maratakka en Tielemans bij de Corantijn. Links is de Coppename met haar zijrivier de Coesewijne. De maker van de kaart kende de verbinding van de Coppename met de Nickerie. Op de kaart heet dit water Weijuncka, tegenwoordig de Wayambo.

7. Marowijne-Xingú 17^e eeuw NA_4VEL_2153

De vermelding in de catalogus van Leupe luidt: Kaart van Guiana, van de rivier Marawini tot Arrowen Eyland. 1675. Manuscript Groot 0.275 - 0.33 El. 1° - 6° N.Br., 334° - 341° L. Hierby behoord: Beschryving van een gedeelte van deze kust. Bevat ook: a. De rivier Marawine. Groot 0.07 - 0.06 El. b. De rivier Wiapoco. Groot 0.075 - 0.055 El. a en b aan de kaart gehegt. De kaart bestaat uit verschillende delen die aan elkaar gelijkmd zijn. In de rechterbovenhoek is het vervolg van de loop van het Canal do Norte getekend tot de samenvloeiing met de Xingú. Bovenaan de kaart zijn twee losse kaartjes gelijkmd die de benedenloop van de Oiapoque en van de Corantijn afbeelden. Linksonder staat de tekst: Nota in I. Matorwi zijn de burgen Moriori en Matorwi; de Jajos en Arwacas zijn naties hier gedreven door de Spangarden. Daarboven staat: 'o x desen zijn niet in de originele. De loop van de Amazone rivier tot voorbij de samenvloeiing met de Rio Xingú is in de rechterbovenhoek van de kaart getekend. Bezuiden Materem zijn geen plaatsen benoemd. De plaatsen Nassau en Orange bij de Xingú zijn niet weergegeven. (Dank voor de toestemming tot publicatie van het NA)

8. Detail Westelijke oever Amazone-delta NA_4VEL_2153

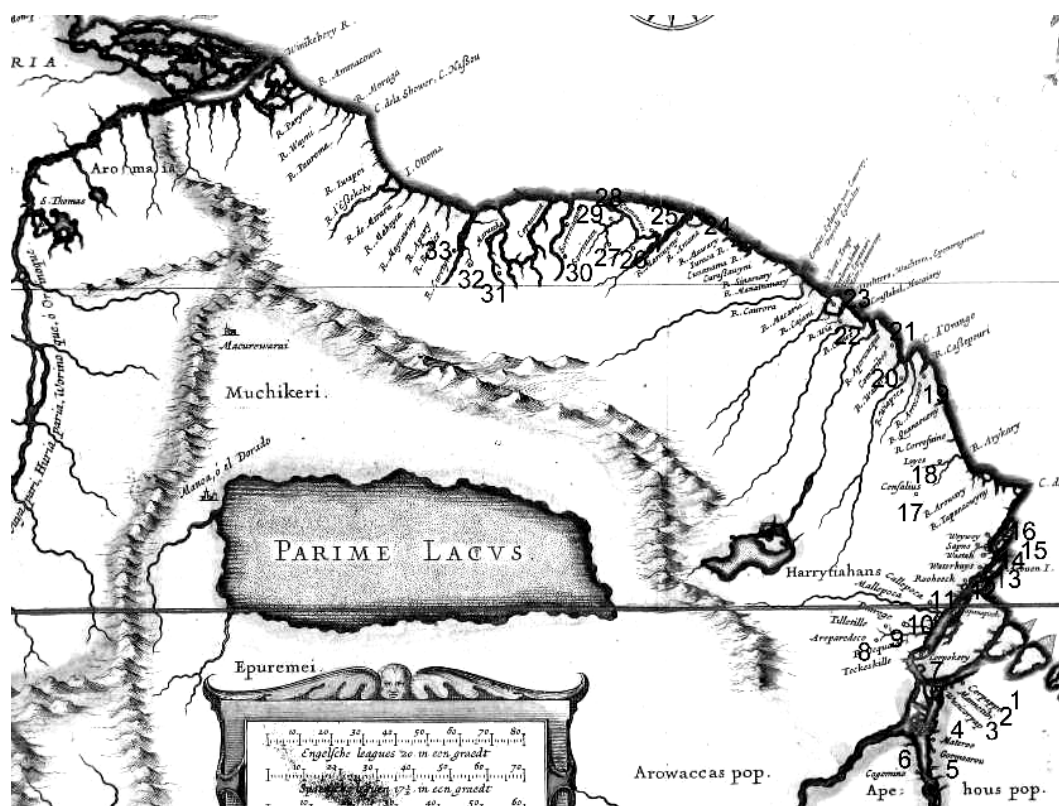
Dit detail van de kaart toont de kust van de westelijke oever van de Amazone-delta. Sapenou, het Arrowen eiland en Roehoeck zijn te zien. De vaarroute is aangegeven. De meest zuidelijke plaats is Materem.

9. Details van de Oiapoque en het eiland van Cayenne op 4.VEL_2153

Het kaartje links is als een los blad aan de kaart gehecht. De toponiemen vertonen een grote overeenkomst met het verslag van de Waalse kolonisten. Het detail rechts toont het eiland van Cayenne. Opvallend is dat er naast de Nederlandse toponiemen soms ook Indiaanse namen geschreven zijn.

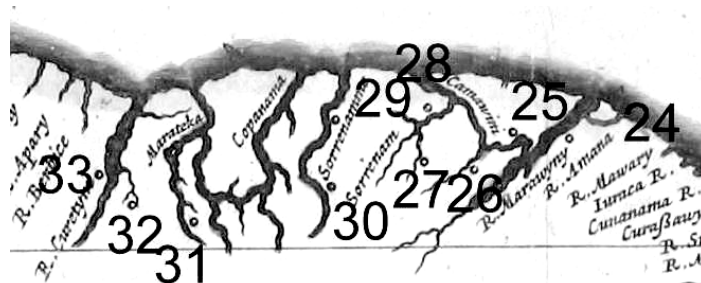

10 Kaart Guiana, Johannes de Laet-Hessel Gerrits, Gviana siue Amazonvm 1625

Detail van kaart die De Laet publiceerde in 1625 in de *Nieuwe Wereld*. De kaart werd gemaakt door Hessel Gerritsz. Sommige kaarten zoals NA_4.VEL_652, NA_4.VEL_2153 zijn waarschijnlijk door Gerritsz gebruikt bij de samenstelling van deze kaart. Dit exemplaar van de kaart is een latere druk uit de collectie van de UBA. (dank voor de toestemming tot gebruik) De nummers corresponderen met tabel 12 B 2. Bron: Kaart Guiana (1630). **Gviana siue Amazonvm regio**, Amstelodami: Guiljelmus Blaeuw excudit. Plaatsnummer: UBA KZ: 33.24.60

11. Detail Suriname De Laet 1625.

De plaatsen op deze kaart van De Laet vertonen een overeenkomst met die op NA_4VEL_652. Vier plaatsen liggen in het oosten van Suriname en vier plaatsen in het westen en een vijfde aan de westzijde van de Corantijn.

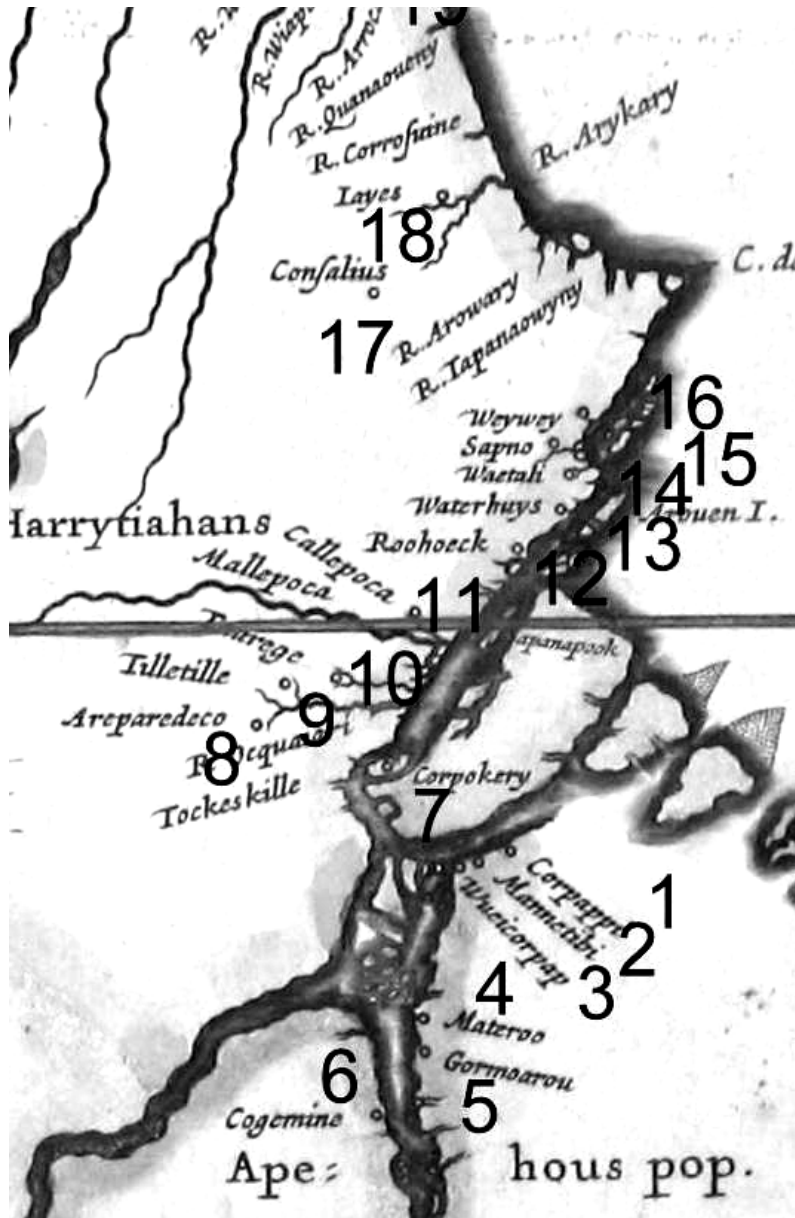
12. Tabel B 2 plaatsen De Laet 1625

Tabel met plaatsen en toponiemen in De Laet 1625. De nummers in de tabel corresponderen met de nummers op de kaarten 10 en 11 B.

	Naam	Locatie modern	Modern toponiem
1	Corpappi	Pará	Gurupá
2	Mannetibi	Pará	
3	Wueicorpap	Pará	
4	Materoo	Pará	Porto de Moz
5	Gormoaru	Pará	Xingú
6	Cogemine	Pará	Xingú
7	Corpokery	Pará	
8	Areparedeco	Amapá	
9	Tilletille	Amapá	
10	Tauregue	Amapá	
11	Callepoca	Amapá	
12	Roohoeck	Amapá	Macapá
13	Waterhuys	Amapá	
14	Waetali	Amapá	
15	Sapno	Amapá	Rio Gurijuba
16	Weywey	Amapá	
17	Gonsalius	Amapá	
18	Iayes	Amapá	Maiacaré
19	-	Amapá	Cacipore
20	-	Frans-Guyana	Oiapoque
21	Comariboo (Berg)	Frans-Guyana	Mont Argent
22	-	Frans-Guyana	Mahury
23	-	Frans-Guyana	Cayenne
24	[Marras]	Suriname	Marowijne
25		Suriname	Cottica
26		Suriname	Commewijne
27	[Permerba]	Suriname	Paramaribo
28		Suriname	Para
29		Suriname	Saramacca
30		Suriname	Saramacca
31		Suriname	Maratakka
32		Suriname	Corantijn O
33		Guyana	Corantijn W

Regionale verdeling	Aantal plaatsen	%
Pará (Br)	7	21.5
Amapá (Br)	13	39.5
Frans-Guyana (Fr)	3	9
Suriname	9	27
Guyana	1	3
Totaal	33	100

13. Amazone-delta Detail De Laet 1625

14. Tabel B 3 Amazone-delta met toponiemen op drie Nederlandse kaarten

Modern toponiem	De Laet 1625	NA_4VEL_2153	Vingboons
<i>Canal do Norte westelijke oever</i>			
Araguari		Arriwarie	Ariwarie
	Weywey (16)	Weywey	Weijweij
		Kille van Weype	Kil van wype
Rio do Gurijuba	Sapno (15)	Sapenou	Sapeno
		Pogre, Weioe, Parhito	Pigro, Wewe, Purhico
		Matianen	Matianen
		Puripore kil	Puripore kil
	Waetali (14)	Waetali	Wattalij
	Waterhuys (13)	Hoek van Waterhuys	Hoek van Watterhuijs
Macapá	Roehoek (12)	Roehoek	Roehoek
		Appelrack	Appelrack
		Neaugat	
Anauerapucu		Anaracapook	Amarcapook
		Roackerry	Ronokery
		Materem	Matterem
	Callepoca		Callepoke
Jarí	R Mallepoca		
[Rio Preto]	Tauregue (10)		Fort op d torego
[Cajari]	R Ocquaiari		Ocquiari
<i>Canal do Norte oostelijke oever</i>			
Ponta do Bailique		Aripoke, Nariaenen	Aripoke, harianen
Ilha de Caviana de Dentro	Arouen (Eil)	Arrowen Eyl.	Arowen
	Sapanapoock (11)		Chamapoke
Ilha do Gurupá	Corropokery (7)		Carpockerij
<i>R Xingu oostelijke oever</i>			
	Capitan		
	Corpappi (1),		Corippay
	Mannetibi (2)		Mametui
	Wayeciepap (3)		
Porto de Moz	Materoo (4)		Materou
	Gormoaru (5)		Komerou
	Cogemine (6)		Wijkerpat

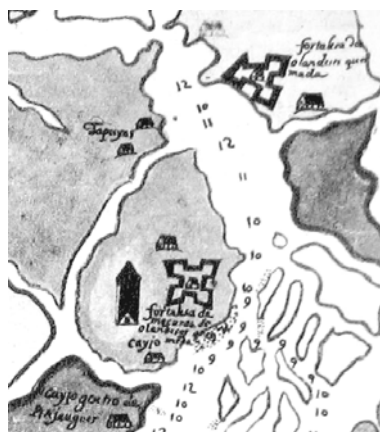
Toponiemen bij De Laet 1625, 4VEL 2153 en Vingboons in Wieder. (Wieder 1932, Vol IV 83)
De vergelijking van de toponiemen in De Laet en modern is mede ontleend aan Sara Tyacke
(Tyacke 1980)

15. Kaart Amazone-delta detail van Vingboons ca 1665

Detail van een kaart uit een manuscriptatlas van Vingboons met fort Torege (linksboven). (Wieder 1932, Vol IV: kaart 83, met dank aan UBA)

16. Xingú, detail Vicente Cochado 1627.

Cochado maakte deze kaart van de Amazone-delta waarin hij zijn ervaringen van de tochten met Pedro Texeira in 1623 verwerkte. Op dit detail zijn de verwoeste Nederlandse forten bij de monding van de Xingú afgebeeld. De bovenzijde van afbeelding is gericht naar het zuiden. De Nederlandse vestigingen zijn aan weerszijden van de Xingú weergegeven. Bij de eerste vestiging staat het etnoniem Cayio vermeld. Er staat een groot huis en en twee kleinere huizen, waarschijnlijk Indiaanse nederzettingen. De tekst luidt: *'fortalesa de mocures de holandeses queimada.'* Bij het dorp er onder staat: *'cayio gentio de Pitijauger.'* De tweede vestiging aan de overzijde van de rivier lag bij de plaats die De Laet als Cogemine op zijn kaart vermeldt en als Coyeminne in de tekst van de *Nieuwe Wereld* in 1625. (Adonias 1963: 203-204; Cortesão 1960; Laet 1625: 463, met dank aan UBA).